

- Собор Петра побудований на основі квадрата й куба; Палац Рад – на основі квадрата й кола, у просторі – циліндра.

У радянському Ар Деко запозичуються ідеї композиційного рішення фасадів, цитується ордер, фасади доповнюються тематичним декором.

Ідея театру як місця взаємодії актора й глядача знаходить свій розвиток у ХХ столітті. Однак, уже в епоху Відродження Андреа Палладіо впритул підійшов до її рішення. У театрі Олімпіко він розбудовує ідею античного театру, трансформує форму плану, створює перспективні вулиці сценічних лаштунків, що допомагають додати великий масштаб акторові, що йде на сцену. А також створює технічну можливість наближення актора до глядача. У радянському театрі ідея руху актора до сцени й на сцені до глядача трансформується в об'єднання із глядачем, а потім вони зливаючись у єдиному пориві рухаються вже об'єднаною масою за межі театру.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Коллекция архитектурных планов. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kannelura.info/>.
2. Дворец Советов: Материалы конкурса 1957 - 1959 гг./ Редкол.: Л.И. Кириллова и др.; Акад. стр-ва и архитектуры СССР. Ин-т теории и истории архитектуры и строит. техники. - М.: Госстройиздат, 1961. - 207 с.: ил.
3. Ас студия. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.as-studia.ru/htm.
4. Архитектор Иван Владиславович Жолтовский. Архитектурная мастерская школа И.В.Жолтовского (1945-1959) Каталог-путеводитель по фондам музея. Гос. научно-исслед. Музей им. А.В.Щусева Составители: Зюскевич О.М., Филюкова Н.И. М.:1985. 23 с.
5. Олимпико. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ru.wikipedia.org/wiki/>.
6. Архитектура советского театра/ Ю. Д. Хрипунов, Ю. П. Гнедовский, С. В. Гнедовский и др.; [Редкол.: Ю. П. Гнедовский (гл. ред.) и др.]; ЦНИИЭП комплексов и зданий культуры, спорта и управления им. Б. С. Мезенцева, 398,[2] с. ил. 25 см, М. Стройиздат 1986.
7. Смольский Б. С., Белорусский государственный ордена Ленина Большой театр оперы и балета, Минск, 1963.

УДК. 72.01

Веприцька К.Д.

Харківський національний університет будівництва та архітектури

ВАЛОРИЗАЦІЯ АРХІТЕКТУРНИХ ПАМ'ЯТОК – ОГЛЯД ІТАЛІЙСЬКОГО ДОСВІДУ

Від збереження до валоризації

Валоризація пам'яток культури – термін, що невинно набуває популярності у всьому цивілізованому світі, проте зміст цього терміну відрізняється для кожної окремої країни. У даній статті буде розглянуто узагальнений принцип валоризації пам'яток архітектури на досвіді пам'ятокоохоронної діяльності в Італії.

Італія однією з перших серед європейських країн зрозуміла, що її культурна історія була спадщиною, яку необхідно охороняти. Треба зауважити, що практика реставрації існувала в Італійських містах-державах задовго до їх об'єднання у єдину державу (наприклад розкопки римського форуму, реставраційні роботи на Колізеї та ін. [1, стор. 14]), але саме уніфікація Італії посприяла

державному регулюванню пам'ятокоохоронної діяльності, у тому сенсі, що з тих пір пам'ятки вважалися не тільки надбанням певного міста, а й італійського суспільства в цілому. Однак необхідно зазначити, що ініціативи Італійського королівства у сфері розробки пам'ятокоохоронного законодавства зустрічали значний опір громади, тож перший закон щодо охорони культурної спадщини (Legge Rosadi) вийшов лише у 1909 році [2]. Згідно з цим законом «всі види речей, рухомі або нерухомі, яким, принаймні 50 років, що мають історичний, археологічний, палеоантропологічний інтерес підпадають під захист уряду» [3].

У 1920-30х роках за фашистського правління було створено Міністерство народної культури. Також за часів фашизму, у 1939 році, приймаються закони 1089 та 1497, що регулювали охорону культурної спадщини та ландшафтів відповідно [4]. У законах 1939 року вжито термін «речі», який зараз витіснив більш широкий термін «культурна спадщина»[5, стр. 2].

За роки концепція спадщини розширилася: так, якщо раніше вона стосувалася поодиноких об'єктів, то зараз нею передбачено новий вимір - вона включає в себе не тільки окремі будівлі величезного значення з їх навколишнім середовищем, а й вторинні будівлі розсіяні по всій території [5, стор. 2], «зараз принцип реставрації базується на принципі поваги до оточуючого середовища та історично-естетичних цінностей об'єкта»[Monti С. 6, ст. 153]. Вагомий внесок у розуміння терміну «культурна спадщина» було зроблено Дослідницькою комісією Франческіні, що визначила її як «матеріальні свідчення цивілізації». У 1968 Комісія Папальдо розробила проект закону, ціллю якого була охорона та валоризація культурної спадщини. Ці дві комісії надзвичайно посприяли національним дебатам з приводу охорони культурної спадщини, результатом яких наприкінці 1970х стало розуміння того, що спадщина має не тільки охоронятися, а й використовуватися і, таким чином, цінувати як матеріальні так і нематеріальні якості об'єкта (див. рис. 1).

Сучасне італійське законодавство регулює необхідність збереження та управління спадщиною, при чому до управління спадщиною мають бути залучені не тільки держава, а й регіональні, провінційні та місцеві уряди, тож ці установи мають забезпечувати промоцію та, за необхідністю, музеєфікацію об'єктів культурної спадщини [5, стор. 2-3]. Оскільки культурна спадщина в Італії визначається як сховище цінностей¹, що доступні суспільству, пам'ятка культури проходить не тільки процеси вивчення та збереження, а й процес валоризації, під яким розуміється, що об'єкт, який було отримано, інтерпретовано та збережено роблять доступним для кожного.

Таким чином, в сучасному італійському законодавстві, термін валоризація визнача-

ється як «будь-яка діяльність, спрямована на покращення умов дослідження та консервації культурної спадщини, збільшення суспільного використання цієї спадщини завдяки чому стає можливим передання цінності, носієм яких є дана спадщина» [7]. Виходячи з вищезгаданого визначення, ми отримуємо дві основні складові валоризаційних робіт: наукова та практична частина.

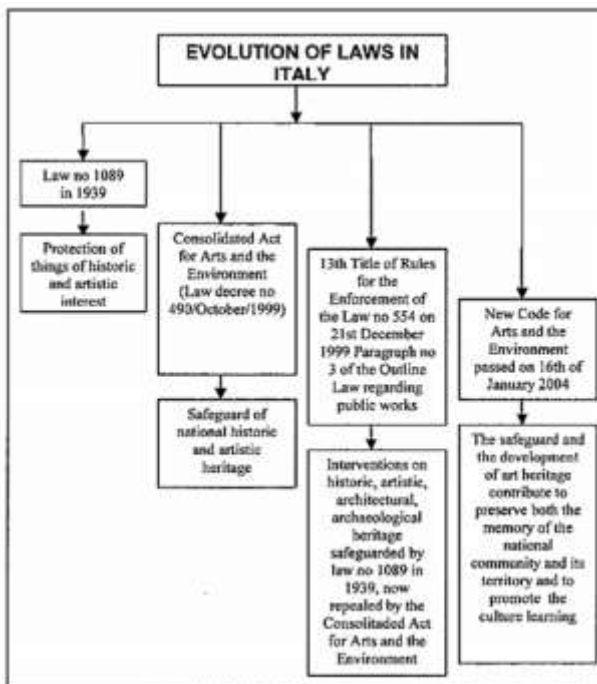

Рис.1. Еволюція законодавства Італії у сфері охорони культурної спадщини (за Ді Натале та Ланцароне [5, стор. 2])

Як вести наукові дослідження?

Наукові дослідження дають можливість у повній мірі проаналізувати об'єкт у безлічі його аспектів, як то історичному, метрико-геометричному, типологічному, технологічному та ін.. Першим кроком є історичний аналіз, ціллю якого є визначення історичних нашарувань пам'ятки, соціально-історичного контексту, генезису пам'ятки її будівельної історії та походження [5, ст. 1].

Історичні дані, що були зібрані на першому етапі, не завжди можуть адекватно описати існуючу ситуацію на об'єкті. У такому випадку до об'єкта in situ необхідно застосувати інший метод дослідження – технічний аналіз, завдяки якому ми зможемо

¹ В даному випадку Ді Натале та Ланцароне використовують саме слово «сховище» (англ. depository) – маючи на увазі, що потенціал спадщини без валоризації не може бути повністю відкритий для загалу.

зрозуміти процеси формування та перетворення об'єкта, дослідити системи матеріалів та його конструктив. Метою такого дослідження є отримання набору даних, що властиві конкретному матеріалу та конструктивному елементу, які присутні в об'єкті культурної спадщини. Завдяки цій інформації можна буде проаналізувати архітектоніку та причини деградації або патологій розглянутого матеріалу [5, ст. 2]. Основним методом фіксації вихідних даних при технічному аналізі є обміри. Треба зауважити, що окрім звичних для нас обмірів в ручну, загального розповсюдження досягли фотограмметрія та 3D сканування [8, ст. 44-48]. Саме завдяки обмірам ми маємо можливість зафіксувати

пам'ятку в тому вигляді, в якому вона дійшла до нас. Обмір архітектурної спадщини є моделлю існуючого в реальності об'єкта. Зв'язок між реальним об'єктом і його моделлю створюється на основі контакту безлічі точок, що описують геометрію реального об'єкта та відповідними точками у моделі. В такому випадку обмір інтерполює безперервну послідовність між оригіналом і моделлю [Monti С.6, ст. 157]. Таким чином можемо говорити, що обміри є достовірним і високоточним методом дослідження. До інших видів геометричних досліджень, належать термографічні та спектрофотометричні знімки (див. рис. 2).

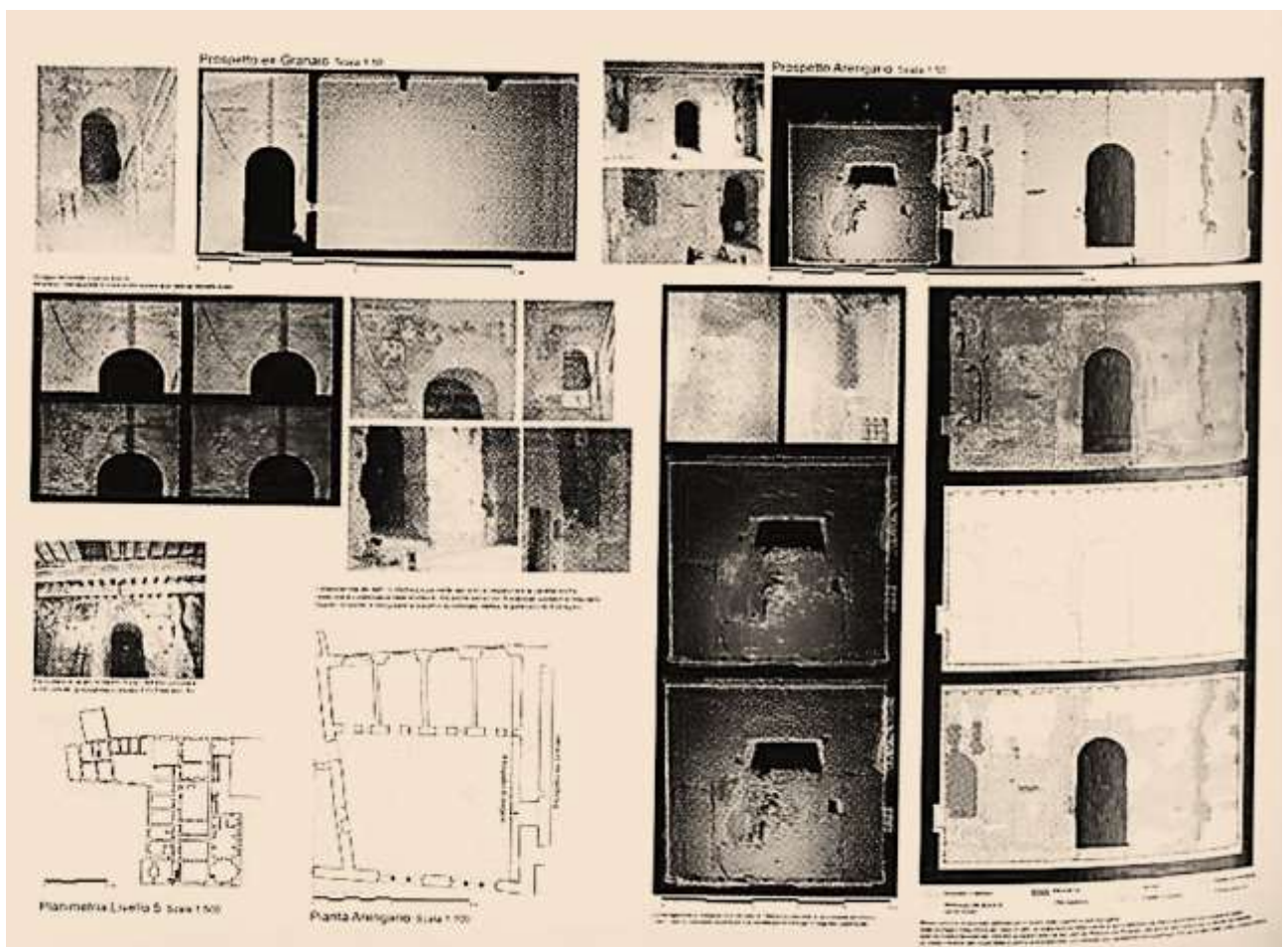

Рис. 2. Термографічні знімки та аналіз деградації матеріалу на стінах палацу Подеста в Мантуї, Італія [6, стр. 178].

Усі вищезгадані види досліджень формують собою банк зображень, що фіксують результати обстежень. Завдяки таким банкам інформації ми отримуємо можливість ефективної морфологічної навігації у проекті і можемо фільтрувати дані, виділяти певні частини проекту [Balzani М.6, стр. 179]. За-

вдяки коректному збору інформації ми отримуємо можливість перевести усі дані, що були зібрані під час проекту у BIM (Building Information Modeling), або «віртуальну будівлю» - комп'ютерну модель пам'ятки в масштабі 1:1.

Отже, основна функція наукової частини, це не стільки збереження та фіксація інформації, скільки її подальший аналіз, інтерпретація та передача, що необхідні для якісної роботи над проектом валоризації архітектурної пам'ятки.

Визначення валоризаційної моделі

Не дивлячись на різноманітність об'єктів культурної спадщини, що вже пройшли або коли-небудь пройдуть процес валоризації, головною метою цього процесу є збереження універсальних цінностей спадщини, як то: культурного значення, історичної цінності, повага до існуючого матеріалу та інше. [Lombardini N. 9, стр. 54-73]. Тож варто визначити певну «модель», за якою проводиться валоризація, тобто основні характеристики об'єкта, оточення та суспільства, що впливають на проектні рішення.

Завдання 1. «Знання»

Процес валоризації має на своїй меті збільшення рівня громадської обізнаності щодо культурної спадщини, тому перш за все ми маємо визначити ключових гравців у процесі, так званих «стейкхолдерів» – найбажанішою є ситуація в якій ми робимо валоризацію, що націлена на певну соціальну групу, яка має «культурну ідентичність», тобто коли місцева спільнота задіяна в процесі валоризації. В такому випадку «місцеві» будуть певною мірою стримувати «чужинців» і будуть використовувати спадщину відповідно до їх потреб та ідей [Lombardini N. 9, стр. 54-73]. Для таких місцевих гравців часто розробляють посібники з валоризації регіональної культурної спадщини, які надають рекомендації щодо методів збереження, оновлення, використання і управління такою спадщиною [10], подібні посібники використовуються і для професіоналів, що працюють у даній сфері [11]. Тобто такі видання відповідають на першу задачу валоризаційного проекту. Іншою частиною знання є загальна доступність інформації щодо об'єкта культури. Тут на допомогу приходять сучасні технології – перш за все інтернет ресурси. Поширення набуває тенденція щодо організації так званих інтернет-музеїв або он-лайн турів по об'єкту культурної спадщини - все завдяки сучасним технологіям, які легко дозволяють використовувати цифрові дані, що були отримані на стадії наукового дослідження [12].

Завдання 2. «Збереження»

Не тільки обізнаність, але й збереження спадщини як такої є метою валоризації. Для даного завдання використовуються інформація, що була отримана на етапі наукового дослідження пам'ятки. Важливо визначити основні параметри, які повинні бути прийняті до уваги при розробці архітектурного проекту збереження спадщини. Такі параметри можуть бути згруповані в чотири основні класи властивостей:

- Просторові властивості: розташування, просторові відносини між структурою і місцем в минулому і сьогоденні;

- Тимчасові властивості: фази, що характеризують зміни структури протягом певного часу, в тому числі і функціональні зміни, та зміни, що відбулися після занедбання об'єкта;

- Якісні характеристики: описують, наприклад, відмінності у функціях, матеріалів, стилів і т.д;

- Причинні властивості: відносини між діяльністю, що здійснювалася на та навколо об'єкту спадщини [12].

Маємо зауважити, що найбільш поширеною є ідея про використання пам'яток, а не про виключно їх консервацію, адже вважається, що покинута пам'ятка не може адекватно функціонувати, а відповідно втрачається потенційних ресурс для розвитку території.

Для того щоб дати «друге життя» об'єкту архітектурної спадщини приймаються рішення щодо його музеєфікації, відновлення історичної функції або пристосування.

При цьому особлива увага приділяється автентичності будівельних матеріалів та конструкцій як задокументованому свідоцтву минулих епох. Архітектурні проекти для історичних споруд мають на меті припинити або, принаймні, контролювати деградації об'єкта спадщини. Будь-які нововведення у структуру пам'ятки дозволяються тільки за однієї умови – вони мають покращувати функціонування об'єкта та сприяти його збереженню (наприклад, допоміжна інфраструктура, захисні павільйони на місці археологічних розкопок та ін).

Завдання 3. «Розвиток території»

Об'єкт, що пройшов валоризацію стає ресурсом для економічного розвитку території, адже туризм є основною статтею доходів

від експлуатації пам'ятки, а відповідно і джерелом її фінансування. Необхідно приділити увагу тому факту, що доступність об'єкта для публіки може мати і негативні наслідки – руйнації антропогенного походження, найбільш поширеними серед акти вандалізму, підвищення рівня вологості в приміщенні, пил та інше. Найбільш чутливими до антропогенних факторів є пам'ятки археології, що здебільшого експонуються *insitu*, тому для їх захисту часто використовують додаткові споруди.

При виконанні цього завдання важливо не просто забезпечити баланс між вигодою та можливими збитками від збільшення туристичного потоку, але зробити так, щоб подібних збитків було якомога менше. Для цього необхідно організувати продуманий менеджмент на об'єкті культурної спадщини, долучати спеціалістів відповідних галузей до організації туристичного процесу, забезпечити архітектурні рішення щодо безпеки фізичної цілісності пам'ятки.

У випадку якщо при фазі «збереження» було обрано не туристичну, а якусь іншу функцію для об'єкта спадщини, бажано забезпечити на прилеглий території можливість розвитку певної супутньої інфраструктури та гармонійне поєднання функцій об'єкта з навколишнім середовищем. Такі міри забезпечують можливість економічного та соціального розвитку території, на якій знаходяться об'єкт культурної спадщини.

Висновок

Таким чином, процес валоризації є сукупністю процесу пізнання, збереження, промоції та розвитку культурної спадщини. Італійський підхід до валоризації пам'яток культури має глибоке теоретичне на практичне коріння. Велика увага приділяється пізнанню та поширенню інформації щодо пам'яток, культурі проектування та якості управління спадщиною. При виконанні вищезгаданих трьох пунктів можна казати, що проект валоризації був вдалим.

ЛІТЕРАТУРА:

1. John H. Stubbs, Emily G. Makaš. *Architectural Conservation in Europe and the Americas* - New Jersey: John Wiley and Sons, 2011.
2. Simona Troilo. *National Museums in Italy: A Matter of Multifaceted Identity* - Conference

- proceedings from EuNaMus, European National Museums: Identity Politics, the Uses of the Past and the European Citizen, Bologna 28-30 April 2011. - Linköping University Electronic Press, Режим доступу: <http://www.ep.liu.se/ecp/064/020/ecp64020.pdf> від 05/09/2016.
3. Elisabetta Povodelo. *Italy Defends Treasures (and Laws) With a Show*. - New York Times, October 7, 2008. Режим доступу: http://www.nytimes.com/2008/10/08/arts/design/08heri.html?ref=arts&_r=0, від 05/09/2016.
 4. Carla Bodo, Simona Bodo. *Italy. Historical perspective: cultural policies and instruments*, Режим доступу: <http://www.culturalpolicies.net/web/italy.php> 05/09/2016.
 5. Ernesto Di Natale, Fulvio Lanzarone. *Artistic Heritage: From Knowledge to Valorization*. - XXI International CIPA Symposium, 01-06 October 2007, Athens, Greece, Режим доступу: <http://cipa.icomos.org/fileadmin/template/doc/ATHENS/FP053.pdf> 05/09/2016.
 6. Rosa Anna Genovese (a cura di). *Conoscere, Conservare, Valorizzare* - Napoli: Arte Tipografica Editrice, 2013.
 7. *Codice dei beni culturali e del paesaggio* (Decreto legislativo 22 gennaio 2004, n. 42).
 8. Веприцька К.Д. Особливості фотографічних досліджень архітектурно-археологічних пам'яток на прикладі решток генуезької фортеці в м. Феодосії, АР Крим, Україна – Науковий вісник будівництва №2 (84): - Харків: ХНУБА, 2016.
 9. Iryna Snitko, Kateryna Veprytska, Nora Lombardini. *Developing the pattern of ancient city of Tauric Chersonese valorisation: risks, values, identity*. - *Restauro Archeologico* 2 (2015). - Firenze: Firenze University Press, 2015.
 10. Bozzeda F., Potenza L., Pinna M., Basset A., De Bellis S., Flore G., Trevisi R. (ed.) *Guidelines for the management and valorization of Protected Areas Best practices produced by the Apulia region protected areas*. - European Territorial Cooperation Program. - Italy-Greece, 2007-2013.
 11. Blizard T., Derde W., Silberman N. *Basic Guidelines for Cultural Heritage Professionals in the Use of Information Technologies*. - The Interactive Institute AB: Stockholm, 2007.
 12. Bandini S, Marco P. Locatelli, Glauco Mantegari, Carla Simone, Giuseppe Vizzari. *An Integrated approach to the Valorization of Cultural Heritage* - Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/228831304_An_integrated_approach_to_the_valorization_of_cultural_heritage від 05/09/2016